

United Nations
Nations Unies

International
Criminal Tribunal
for the former
Yugoslavia

Tribunal Pénal
International pour
l'ex-Yougoslavie

SAŽETAK DELIMIČNO SUPROTNOG MIŠLJENJA

(Isključivo za medije. Nije zvaničan dokument.)

PRETRESNO VEĆE

Hag, 31. mart 2016.

Informacija za javnost o delimično suprotnom mišljenju sudije Lattanzi u Presudi u postupku protiv Vojislava Šešelja

Pretno veće III Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) danas je oslobodilo krivice Vojislava Šešelja, srpskog političara, predsednika Srpske radikalne stranke i poslanika Narodne skupštine Republike Srbije. Vojislav Šešelj se teretio po 9 tačaka, od kojih po 3 za zločine protiv čovečnosti (progon, deportacija i nečovečna dela ili prisilno premeštanje) i po 6 za ratne zločine (ubistvo, mučenje i okrutno postupanje, bezobzirno razaranje, uništavanje ili nanošenje štete ustanovama posvećenim religiji ili obrazovanju, pljačkanje javne ili privatne imovine). Teretio se da je direktno počinio, podsticao, pomagao i podržavao zločine koje su počinile srpske snage u periodu od avgusta 1991. do septembra 1993, ili da je sudelovao u njihovom počinjenju svojim učešćem u udruženom zločinačkom poduhvatu.

Sudija Lattanzi se nije složila s većinom zaključaka većine članova Veća.

Sudija Lattanzi napominje da većina članova Veća nije uzela u obzir klimu zastrašivanja kojoj je Vojislav Šešelj izlagao svedoke. Sudija Lattanzi takođe zaključuje da, suprotno obavezi Pretnog veća da pruži obrazloženu presudu, kako radi optuženog, tako i radi Tužilaštva, većina članova Veća nije pružila dovoljno obrazloženja, ili nikakvo obrazloženje, kojima bi potkrepilo svoje zaključke. Sudija Lattanzi je takođe zaključila da se većina članova veća oslanja na razloge koji nisu relevantni da bi se isključila odgovornost Vojislava Šešelja čime je presuda prepuna razmatranja koja se odnose pre na *ius ad bellum* i na ustavno pravo bivše Jugoslavije nego na *ius in bello*.

Na osnovu predloženih dokaza sudija Lattanzi je uverena da je u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini izvršen rasprostranjen i sistematski napad, kao i da su u tom kontekstu počinjeni zločini protiv čovečnosti, između ostalog i u Vojvodini (Srbija).

Sudija Lattanzi takođe je zaključila da je Veće usvojilo brojne dokaze koji utvrđuju postojanje udruženog zločinačkog poduhvata koji je imao za cilj da primora nesrbe da napuste delove bivše Jugoslavije činjenjem zločina. Slično tome, sudija Lattanzi je zaključila da su ispunjeni svi uslovi da se Vojislavu Šešelj izrekne osuđujuća presuda za fizičko počinjenje krivičnog dela progona putem direktnog i javnog omalovažavanja nesrpskih civila u govoru održanom u Hrtkovcima 6. maja 1992.

Sudija Lattanzi takođe smatra da postoje dovoljni dokazi potrebni za zaključak da je Vojislav Šešelj podsticao zločine koji mu se optužnicom stavljaju na teret (sa izuzetkom pljačke) putem svojih huškačkih govora. Sudija Lattanzi takođe zaključuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da odbaci odgovornost Vojislava Šešelja za pomaganje i podržavanje pružanjem materijalne i moralne podrške svojim dobrovoljcima kao i svojim značajnim doprinosom zločinima koji su ti dobrovoljci počinili.

www.icty.org

Pratite MKSJ na [Facebooku](#), [Twitteru](#) i [YouTubeu](#)

Služba za medije/komunikacije

Churchillplein 1, 2517 JW La Haye. B.P 13888, 2501 EW La Haye. Pays-Bas

Tél. : +31-70-512-8752 ou 512-5343

Takođe, sudija Lattanzi napominje da većina članova Veća nije uzela u obzir da li je stanje svesti Vojislava Šešelja (ili *mens rea*) moguće utvrditi. Sudija Lattanzi je zaključila da je bilo dovoljno neposrednih i posrednih dokaza koje je Veće usvojilo na osnovu kojih se može utvrditi potrebna *mens rea* Vojislava Šešelja tokom čitavog relevantnog perioda.

Na kraju, sudija Lattanzi ističe da je činjenica da su dobrovoljci Vojislava Šešelja bili zvanično pod formalnom komandom oružanih snaga je irelevantan zaključak kada se analiziraju određeni vidovi odgovornosti, poput podsticanja i pomaganja i podržavanja. Suprotno tome, sudija Lattanzi napominje da uključivanje dobrovoljaca u zvanične oružane snage predstavlja dodatni element koji dokazuje postojanje dogovora i saradnje među učesnicima udruženog zločinačkog poduhvata s namerom da se ostvari njihov zločinački cilj etničkog čišćenja.

Sažetak Delimično suprotnog mišljenja sudije Lattanzi

U nastavku je sažetak Delimično suprotnog mišljenja sudije Lattanzi.

Ja se, iz više razloga, ne slažem sa najvećim brojem zaključaka koje je usvojila većina članova Veća.

Pre svega, konstatujem da većina članova Veća nije uzela u obzir **atmosferu zastrašivanja** kojoj je Vojislav Šešelj izložio svedoke svojim ponašanjem u sudnici, dok su van sudnice isto to činili njegovi saradnici, zbog čega su protiv njega vođeni i postupci za nepoštovanje suda. Prilikom analize dokaza taj faktor je ipak morao da bude uzet u obzir, i to posebno u slučaju nekoliko svedoka koji su delimično ili u potpunosti povukli svoje prethodne izjave tokom svedočenja pred Pretresnim većem. Te izjave, u kojima se Vojislavu Šešelju pripisuje određena odgovornost, često se međusobno potkrepljuju, ali većina članova Veća to nije uzela u obzir.

Zatim konstatujem i da većina zaključaka većine članova Veća **nije dovoljno obrazložena, ili čak uopšte nije obrazložena**, te da time nije ispunjena obaveza svakog pretresnog veća da donese presudu koja je obrazložena kako radi optuženog, tako i radi tužilaštva. Taj princip podrazumeva da se navedu činjenični i pravni razlozi na koje se dato pretresno veće oslanja.

Na primer, konstatujem da većina članova Veća, bez ikakvog objašnjenja, istovremeno upućuje na pismene izjave svedoka i na njihovo svedočenje, iako su ti različiti dokazi često međusobno protivrečni. Takođe napominjem da većina članova Veća u svom obrazloženju ne uzima u obzir sveukupne dokaze tužilaštva, već se svesno koncentriše na malobrojne dokaze odbrane u spisu predmeta. To većinu članova Veća, na primer, navodi na zaključak da je prisilno premeštanje nesrpskog stanovništva iz određenih sela, organizovano u vidu transporta autobusima, predstavljalo operaciju "humanitarne pomoći", što u svetlu dokaza koji su uvršteni u spis nije razuman zaključak.

Štaviše, većina članova Veća vrlo retko pominje merodavno pravo, drži se rasuđivanja koje je često u suprotnosti sa tim pravom, i pri tome dodaje svom rasuđivanju kriterijume koje sudska praksa Međunarodnog suda ne predviđa.

Napominjem, isto tako, da se većina članova Veća oslanja na **razloge koji nisu relevantni** da bi isključila odgovornost Vojislava Šešelja. Tako, na primer, većina članova Veća koristi jedan element koji je relevantan za rekonstrukciju opšteg istorijskog konteksta,

kao što je ratna situacija u bivšoj Jugoslaviji, čiji je jedini uzrok, po mišljenju većine članova Veća, bilo nezakonito otcepljenje, kao element koji je relevantan za njihove konstatacije u vezi sa zločinima počinjenim na terenu ili krivičnom odgovornošću. Još jedan primer: rat, koji većina članova Veća, kako se čini, smatra legitimnim jer je imao za cilj zaštitu srpskih interesa, ili činjenica da se nesrpsko stanovništvo naoružavalo, tretiraju se kao relevantni elementi na osnovu kojih se može isključiti da je u Hrvatskoj i BiH izvršen rasprostranjen i sistematski napad, ili smatrati da razaranje sela i verskih objekata ne predstavlja zločine. I poslednji primer: većina članova Veća smatra da to što regrutovanje i raspoređivanje dobrovoljaca nije samo po sebi protivzakonito predstavlja relevantan element, i na osnovu toga odbacuje odgovornost Vojislava Šešelja za pomaganje i podržavanje, ne uzimajući pritom u obzir merodavnu sudsku praksu koja se odnosi na to pitanje. Svi ti razlozi, od kojih presuda doneta većinom glasova vrvi, odnose se pre na *ius ad bellum* i na ustavno pravo bivše Jugoslavije nego na *ius in bello*, koje je jedino merodavno pred ovim Međunarodnim sudom.

Nadležnost Međunarodnog suda morala bi zaista da bude ograničena na to da se utvrdi da li su počinjeni ratni zločini ili zločini protiv čovečnosti, a zatim i da se ispita da li su ti zločini mogli da povlače odgovornost optuženog.

Ja sam osim toga uverena da u spisu predmeta imamo sve dokaze koji su potrebni da bi se van razumne sumnje zaključilo da je u Hrvatskoj i BiH izvršen rasprostranjen ili sistematski napad, kao i da su u tom kontekstu počinjeni **zločini protiv čovečnosti**, između ostalog i u Vojvodini (odnosno Srbiji).

Isto tako, usvojili smo brojne dokaze koji utvrđuju postojanje **zajedničkog zločinačkog poduhvata** u kome su učestvovali Vojislav Šešelj i drugi pripadnici srpskih snaga navedeni u tački 8 a) Optužnice. Kao što tužilaštvo jasno navodi - a suprotno tvrdnjama većine članova Veća - svrha tog poduhvata bila je da se nesrpsko stanovništvo činjenjem zločina prisili da napusti određeni deo teritorije bivše Jugoslavije.

Po mom mišljenju, takođe su ispunjeni svi uslovi da se Vojislavu Šešelju izrekne osuđujuća presuda za **fizičko počinjenje** krivičnog dela progona putem direktnog i javnog omalovažavanja nesrpskih civila u govoru održanom u Hrtkovcima 6. maja 1992. godine.

Takođe imamo sve dokaze koji su potrebni za zaključak da je on **podsticao** zločine koji se navode u Optužnici (sa izuzetkom pljačke) putem svih svojih huškačkih govora u kojima je jasno i direktno pozivao na deportaciju i prisilno premeštanje nesrpskog stanovništva, kao i govora u kojima je omalovažavao i dehumanizovao Hrvate, upoređujući ih sa "primatima" i "vampirima" i nazivajući ih kukavicama. Isto važi i za Muslimane, koje je nazivao "balijama" ili "poganima", što je izraz koji je sam Šešelj preveo kao "izmet". Ja zaista smatram da je takvim rečima, kao i time što je stalno pominjao "genocid" koji su Hrvati počinili tokom Drugog svetskog rata i podsećao na izreku "oko za oko, zub za zub", kao i na činjenicu da je "osveta slepa", Vojislav Šešelj prihvatio rizik da budu počinjena ubistva, mučenje i okrutno postupanje i razaranje da bi se ostvario zajednički zločinački cilj koji je on delio sa ostalim liderima iz bivše Jugoslavije, učesnicima u UZP-u koji je imao za cilj da se nesrbi putem zločina prisile da napuste teritorije na koje su srpske snage polagale pravo.

Isto tako, po mom mišljenju, nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da odbaci odgovornost Vojislava Šešelja za **pomaganje i podržavanje**. U stvari su ispunjeni svi uslovi koje zahteva sudska praksa da bi se utvrdilo da je on, s jedne strane, svojim delima pružao materijalnu i moralnu podršku svojim dobrovoljcima, zvanim "šešeljevci", kao i da je, sa druge strane, značajno doprineo zločinima koje su ti dobrovoljci počinili. Ta pomoć obuhvatala je ne samo pozivanje na regrutaciju, već isto tako i organizovanje regrutacije, za koju su korišćene sve strukture Srpskog četničkog pokreta (SČP) i Srpske radikalne stranke

(SRS), dve organizacije kojima je Šešelj upravljao čvrstom rukom. Osim toga, pre odlaska na front ti dobrovoljci bili su podvrgnuti prethodnoj indoktrinaciji putem Šešeljeve nasilne retorike, kojom ih je on, umesto da ih podseti na obavezu da poštuju pravila Haške i Ženevske konvencije, upravo podsticao na nasilna dela protiv nesrpskog stanovništva, pozivajući se na vitešku tradiciju četnika, koja nije poznata po obuzdavanju ratnog nasilja. Najčešće je baš Vojislav Šešelj odlučivao u koja će mesta biti raspoređeni šešeljevci koji su upućivani na teren. Ti dobrovoljci su, uostalom, vrlo dobro znali šta je njihov zadatak: da učestvuju u operacijama etničkog čišćenja koje su sprovodile srpske snage, prisilno premeštajući nesrbe sa teritorija na koje su Srbi polagali pravo. Uostalom, na osnovu dokaza koji su uvršteni u spis stiče se utisak da su brojni Šešeljevi obilasci terena i govori koje je držao prilikom tih obilazaka podizali moral pomenutih dobrovoljaca i podsticali ih da izvrše taj zadatak. Dokazi takođe pokazuju da su Vojislav Šešelj, njegov četnički pokret i njegova stranka pružali tim dobrovoljcima i njihovim porodicama finansijsku, zdravstvenu i psihološku pomoć i podršku tokom čitavog njihovog vojnog angažmana, pa čak i kasnije, što je za te ljude predstavljalo dodatni motiv da se jave u dobrovoljce - pored ekstremističke nacionalističke ideologije koju su delili sa čovekom koga su smatrali za "Boga" ili svog "vrhovnog komandanta" - a ovde je reč o navodima iz dokaznih materijala.

Nema potrebe da dalje razvijam ovaj argument koji se odnosi na fizička dela (odnosno *actus reus*) kojima je Vojislav Šešelj pomogao počinjenje zločina koje su srpske snage izvršile na terenu, kao i na dokaze koji van svake razumne sumnje dokazuju postojanje takvih dela pomaganja. Uostalom, kad je u pitanju traženo stanje svesti (odnosno *mens rea*) Vojislava Šešelja u trenutku počinjenja tih dela, takođe smo prihvatili veliki broj posrednih i neposrednih dokaza koji, po mom mišljenju, omogućavaju da se utvrdi da *mens rea* postoji. Međutim, većina članova Veća nije ih čak ni uzela u obzir, iako nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao tako da postupi.

Dozvoliću sebi da ukažem samo na još jedan aspekt nerazumnog pristupa većine članova Veća, a u vezi sa navodima tužilaštva koji se odnose na odgovornost Vojislava Šešelja za saučesništvo sa njegovim dobrovoljcima: za većinu članova Veća, činjenica da su ti dobrovoljci stavljeni pod formalnu komandu zvaničnih oružanih snaga predstavlja element koji dopušta da se odgovornost Vojislava Šešelja isključi. Međutim, taj razlog nije relevantan za analizu vidova odgovornosti za podsticanje i pomaganje ili podržavanje. Naprotiv, kad je reč o odgovornosti Vojislava Šešelja putem učešća u UZP-u, u kome je bio on bio učesnik zajedno sa srpskim snagama i njihovim vođama, uključivanje dobrovoljaca u zvanične oružane snage predstavlja dodatni element koji dokazuje postojanje dogovora i saradnje među učesnicima u UZP-u, a sa namerom da se ostvari njihov zločinački cilj, etničko čišćenje.

Pod izgovorom da je Tužilaštvo loše obavilo svoj posao - a uvek se može bolje, pa je tako i Pretresno veće moglo bolje da radi od samog početka ovog predmeta, uprkos teškoćama sa kojima se tokom suđenja suočavalo - većina članova Veća zanemaruje sva pravila međunarodnog humanitarnog prava koja su postojala pre osnivanja ovog Međunarodnog suda, kao i sva pravila merodavnog prava koja su formulisana tokom njegovog rada, da bi u svojoj presudi oslobodilo Vojislava Šešelja.

Dok sam čitala presudu većine članova Veća, imala sam utisak da sam se vratila mnogo vekova unazad, u davno vreme istorije čovečanstva, kada su Rimljani, da bi opravdali svoja krvava osvajanja i ubistva svojih političkih neprijatelja u građanskim ratovima, govorili: "*silent enim leges inter arma*".¹

¹ "U ratu zakoni ćute" (Ciceron, *Oratio pro Milone* (Govor u odbranu Milona), 52. p.n.e.).